

зниження собівартості товарів (послуг) і довгострокового підвищення конкурентоспроможності будь-яких компаній система адміністративного управління первинна.

Ми дійшли висновку, що система адміністративного управління первинна. Вона є базисною системою управління, ERP-системи – це надбудова над нею. Тому спочатку потрібно створити систему адміністративного управління, потім упровадити, налагодити весь документообіг і, нарешті, змусити чітко й ефективно працювати. Система повинна бути не тільки на папері, а й у головах співробітників. Вся організація повинна працювати в режимі ощадливого виробництва. Тільки після цього має сенс автоматизація адміністративної системи. Тобто з позиції адміністрування, ERP-системи – це управлінський сервіс, метою якого є автоматизація інформаційних потоків у рамках упровадженної до автоматизації й ефективно працюючої системи адміністративного управління.

Як доказ до вищесказаного слід зазначити, що відсоток позитивних впроваджень ERP-систем у компаній на Заході вище, ніж на українських підприємствах, тому що в західних компаній немає проблем із системами адміністративного управління.

УДК 316.752

ГЕНЕЗИС РОЗУМІННЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ПОЛІТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ ВІД ЧАСІВ АНТИЧНОСТІ ДО ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Радченко О.В.

кандидат наук з державного управління, докторант
Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентові України

Annotation

The article examines the historical fore-shortenings of origin, becoming and development of the valued foundations of state administration, in political philosophy of the V age of d. A. D. is a XIV age.

Анотація

У статті розглянуто історичні ракурси зародження, становлення та розвитку ціннісних підвалин державного управління у політичній філософії V ст. до н. е. – XIV ст.

Ключові слова

Цінність, держава, державний устрій, права людини.

I. Вступ

Політичні цінності в системі державного управління та політичній сфері взагалі мають стрижневий характер. Саме політичні цінності становлять собою ядро політичної системи, зумовлюють формування та функціонування кожного з конкретних типів дер-

Ефективність управління насамперед залежить від рівня ефективності адміністративної системи, що є основою ефективного адміністрування. Вона первинна. Сам по собі процесний підхід не може підвищити ефективність управління. У нього зовсім інше призначення. Процесний підхід спрямований на ревізію адміністративних систем з метою усунення причин, що знижують їх ефективність.

Література

1. Василенко І.А. Адміністративно-государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия: учеб. пособ. / И.А. Василенко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Логос, 2000. – 200 с.
2. Герберт А. Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції: пер. з англ. / А. Герберт, Г. Саймон. – К.: АртЕк, 2001. – 378 с.
3. Кредісов А.І. Менеджмент для керівників / А.І. Кредісов, Є.Г. Панченко, В.А. Кредісов. – К.: Знання, 1999. – 556 с.
4. Новиков Б.В. Основи адміністративного менеджменту: навч. посіб. / Б.В. Новиков, Г.Ф. Сініюк, П.В. Круш. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 560 с.

жавно-владного режиму. Ми живемо в епоху переоцінки самих основ соціального та політичного життя, коли складається нова система суспільних цінностей. Це породило широку наукову дискусію, жвавий інтерес до проблеми формування нової системи політичних цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо ціннісного осмислення політичних явищ і процесів у наукових, публіцистичних та політичних текстах свідчить, що аксіологічний підхід є первинним, базовим уже на етапі визначення й розробки основних категорій і принципів сфери соціально-політичного. До осмислення ціннісних підвалин державного управління долучалися представники різноманітних наукових течій. Аксіологія як наука базується на теоретичному підґрунті політичної філософії таких велетів світової думки, як Конфуцій, Платон, Аристотель, Полібій, Цицерон, Августин, Макіа-

веллі, Боден, Гроцій, Гоббс, Локк, вчення яких розвивають сучасні західні дослідники Р. Даль, Р. Дарендорф, Р. Інглхарт, К. Клакхон, Р. Перрі, С. Хантінгтон, Ф. Фукуяма; в Україні відомі праці таких науковців, як Ю. Борисова, Р. Додонов, О. Донченко, І. Кресіна, В. Кривошеїн, В. Лісовий, М. Михальченко, І. Патлах, Ф. Рудич, О. Таран, С. Фендрик, Ю. Шайгородський та інші.

У сучасних умовах державотворчої трансформації, коли в суспільстві відбувається складний і неоднозначний процес переоцінки основ соціально-політичного буття, складається нова система соціальних і політичних цінностей. Для науковців актуальним є дослідження невіршених раніше питань знаходження засадничих, “первинних” цінностей державної організації людського існування.

II. Постановка завдання

Мета статті – для ширшого розкриття сутності цінностей у дискурсній рамці державного управління розглянути історію його походження та розуміння.

III. Результати

Отримані наукові результати дають підставу стверджувати, що аксіологічні підходи до осмислення державного буття можна знайти вже у філософії Стародавнього Сходу та античної Греції. Зокрема, у вченнях Конфуція, Перикла, Сократа, Платона, Аристотеля, Полібія й інших мислителів античності ціннісна проблематика отримує вираження в ідеї блага та справедливості у державі як вищій чесноті і вищому рівні в ієрархії буття. Античні філософи з цих та похідних від них цінностей виводили сам сенс існування держави, її мету та місію.

Трьома основними цінностями держави Конфуцій називає економічну стабільність, військову могутність та політичну довіру: “У державі має бути достатньо їжі, має бути достатньо зброї й народ має довіряти [правителю]”. З цих трьох складових, на думку Конфуція, найголовнішою є цінність політичної довіри. Адже “можна відмовитися від зброї... Можна відмовитися від їжі. З давніх часів ще ніхто не зміг уникнути смерті. Але без довіри [народу] держава не зможе встояти” [4, с. 22–23]. У конфуціанстві, що впродовж кількох тисячоліть формує політичну культуру китайського суспільства, як бачимо, політичні цінності є стрижневими та формотворчими для державного управління.

Античність також віддавала пріоритет політичним цінностям, формування яких зумовлювало навіть тип державного устрою. Панування в суспільстві благородства та честюлюбства призводило, на їх думку, до влади аристократії, жага збагачення – до олігархії, потурання настроям натовпу – до охлократії. Перикл, будівничий “золотого

віку” афінської демократії, стверджував: “Ми не плакаємо в нашому щоденному житті підозри один щодо одного, ми не виявляємо гніву до ближнього, коли він учиняє щось для своєї насолоди, не показуємо йому нашого невдоволення, хоч і не шкідливого, але здатного засмутити. Не обмежені примусом у приватному житті, ми не порушуємо законів у житті громадському найбільше через повагу до них. Ми завжди слухаємося тих, хто стоїть при владі. Ми шануємо, зокрема, закони, встановлені на користь скривджених, хоч ці закони не написані. Вони задають загально визнаної ганьби тим, хто їх зневажає” [2, с. 216].

Суто аксіологічним було вчення Платона. Увесь платонівський світ є ієрархічно-ціннісним: кожна людина має стверджувати себе в певному мистецтві; мистецтво ж, у свою чергу, завжди має справу з “чеснотою” – вже власне цінністю. Мистецтва у Платона влаштовані таким чином, що охоплюються у висхідному порядку. Так, чинбарство охоплене надпорядковим над ним лимарським мистецтвом, останнє – мистецтвом вершника, яке, у свою чергу, – полководчим мистецтвом, а воно, зрештою, – політичним мистецтвом. Отже, найвищим є мистецтво політичне, воно утворює платонівське “коло трансценденції”: безумовне добро для людини – цілковито вся чеснота – царське, або політичне мистецтво – душа, що через діяння доброго стає доброю, а через діяння поганого – поганого [7, с. 21].

Спираючись на цінності політичного мистецтва, Платон спробував сконструювати “ідеальний” тип державного устрою. У відомому діалозі “Держава” (пізніше в “Політиці” та “Законах”) Платон висуває концепцію держави, що уособлює втілення мудрості. Ця держава має забезпечувати чотири основні чесноти-цінності: мудрість, мужність, розсудливість і справедливість, які лежать в основі ідеального державного управління.

Вищою метою і вищою цінністю платонівської держави є справедливість, яка полягає в тому, що кожна з чеснот у державі має забезпечувати відповідний соціальний клас. Мудрість – філософи-правителі, що спроможні реалізувати три головні функції-ролі: політика-ткача (здатен з представників різних політичних сил сплести живу й стабільну тканину політичного життя так, щоб до неї було залучене все добродійне та шляхетне з цих партій й вилучене все блюзнірське, зарозуміле та несправедливе); політика-лікаря (здатен точно поставити діагноз соціальним і політичним хворобам та знайти відповідні ліки, щоб забезпечити соціальне здоров'я полісу); політика-корманича (здатен завжди віднайти правильний державний курс й за необхідності привести державний корабель у захищену гавань) [8, с. 70]. Муж-

ність мають забезпечувати воїни-стражі, що за мету свого життя поставили якнайрешніше служіння державній користі. А розсудливість – працівники-ремісники, яким слід дооручити тільки одну справу (до якої вони найкраще придатні за своїми природними талантами), чим людина й буде займатися ціле життя, не відволікаючись ні на що інше.

Ідеальна держава Платона тримається на владі авторитету як основного знаряддя управління суспільством. Вона повинна служити інтересам усього суспільства. Інтереси жодної суспільної касты (мудреців, воїнів та ремісників) не можуть переважати. Але загальне благо, урахування інтересів всіх груп не припускає рівності, адже рівність реалізується лише в межах соціального прошарку й стосується, насамперед, власності. Таким чином, в аксіологічному аспекті вчення про державу Платона є ціннісним обґрунтуванням усіх майбутніх тоталітарних держав, теоретичною основою майбутніх державно-владних режимів, за яких всі сторони життя суспільства й особистості підлягають регулюванню і контролю з боку держави.

Творчо розвиваючи платонівське вчення, Аристотель спрямував свої зусилля на дослідження двох взаємопов'язаних аксіологічних питань: що є добро для людини і що є добре для суспільства? Навіть виникнення державного буття, за Аристотелем, має виключно ціннісний мотив досягнення "добра": "будь-яка спільнота утворюється для певного добра. Адже всі діють заради того, що вважається гідним добра, тож, вочевидь, усі спільноти прямують до певного добра. До найбільшого і найвищого з-поміж усіх благ, власне, прямує та спільнота, що є найголовнішою і охоплює решту спільнот. Саме вона називається полісом або політичною спільнотою" [1, с. 36]. Науку про добро Аристотель називає політичною наукою, завданням та метою політичної науки є дослідження мети людських вчинків та всього того, що становить добро для людини – її ціннісної системи.

Він піднімає проблему відповідності ціннісної системи держави морально-етичним нормам суспільства. За Аристотелем, основою політики має бути мораль (як ціннісна система суспільства), а політики мають не просто захищати інтереси народу, але при цьому в усіх своїх діях керуватися мораллю. Мета аристотелевої держави дещо вужча за платонівську, адже вимога справедливості, права і забезпечення щастя стосується вже не всіх громадян, а тільки "кращої частки", під якою Аристотель розумів той прошарок громадян, що сьогодні називають "середнім класом". Відтак, і найкращою формою державно-владного режиму у нього виступає "політія, що заснована на господарювання

середнього елемента" [8, с. 88]. При цьому в системі державних цінностей все ще преважують тоталітарні тенденції домінування держави над індивідуумом: людина розглядається як частка держави, особисті інтереси жорстко підпорядковані суспільному благу, політика наділяється етично-виховною та ціннісно-пропагандистською функцією.

У своїй "Загальній історії" Полібій детально описує шість сучасних йому форм державного устрою, чітко розташовуючи їх за ціннісним ланцюжком "виродження держави": монархія – тиранія – аристократія – олігархія – демократія – охлократія – монархія. Такий порядок змін державного устрою пояснюється Полібієм природними законами: "Коли царське управління переходить у відповідну йому за природою вироджену форму, тобто в тиранію, тоді, у свою чергу, на руїнах цієї останньої виростає аристократія. Коли згодом аристократія виродиться у олігархію й розгніваний народ вимістить образи правителів, тоді народжується демократія. Неприборканість народної маси й зневага до законів породжує з плином часу охлократію" [4, с. 62].

Найкращою ж буде та держава, у якій гармонійно поєднуються кращі риси кожної із "правильних" моделей. Таким чином, Полібій з посиланням на римську державу першим доходить висновку про принципову цінність та необхідність поділу влади на три гілки – монархічну, аристократичну й демократичну. З оглядом на сучасне розуміння теорії поділу влади, полібієвський розподіл виглядає цілком переконливо: монархічна гілка влади є виконавчою ("консули вершать всі державні справи... Вони мають право витратити державні кошти скільки завгодно..."), аристократична гілка влади значною мірою є судовою ("всіма злочинами, що чиняться в межах Італії й підлягають розслідуванню держави, відає сенат"), демократична є законодавчою ("народ... владний прийняти закон або відкинути його... вирішує питання війни та миру... затверджує або розриває союзи, примирення, договори"). Водночас Полібій наголошує про існування цілком актуальної для сучасної України загрози взаємодії гілок влади: "Кожна влада має повну можливість і шкодити іншій, і допомагати" [4, с. 66, 67].

Першим поставив під сумнів пріоритет цінностей держави над цінностями особистості Марк Тулій Цицерон, зазначаючи: "Де держава, там має панувати справедливість для кожного". Республіканець, який підтримував виборну демократію, державу він назвав власністю народу як зібрання людей, пов'язаних між собою згодою в питаннях права та спільністю інтересів. Вищою цінністю такої держави оратор називає право ("де

людей поєднує свідомо згода щодо права, там виникає народ і держава”) та свободу (“адже приємнішого за неї немає нічого”) [9, с. 61]. Оскільки ж свобода потребує повсякчасного захисту, непересічними цінностями державного буття є доблесть. “Тому, коли вільний народ вибере людей, щоб довірити їм себе, а вибере він, якщо тільки піклується про своє благо, лише найкращих людей – тим більше, що сама природа влаштувала так, що не тільки люди, які переважають інших доблестю й мужністю, повинні верховодити над слабшими, а й ці останні охоче підкоряються першим” [9, с. 63].

До трьох видатних вчителів західної політичної думки разом з Платоном та Аристотелем зараховують Августина (Augustine). Як теолог, вчення якого справило величезний вплив на все Середньовіччя, Аврелій Августин державу земну (*civitas terrena*) зараховує до “вторинної” форми буття, оскільки найвищою цінністю є держава небесна – *civitas Dei*. За Августином, “держава” як така не дає жодного приводу для культового поклоніння; радше вона мусить виправдовувати себе і доводити людям корисність її службової та допоміжної функції, адже властивістю земної держави є те, що “вона вшановує Бога, щоб за його допомогою панувати серед перемог і земного миру, не з люблячою турботою, а з жадобою підкорення”. Теолог розмежовує державу і батьківщину на різних полюсах суспільної ваги. Якщо перша ще має доводити людям власну цінність, то друга є непересічною цінністю, вище за яку тільки цінність Бога: “Першими будуть для тебе отець і матір; вищою навіть за батьків маєш ставити батьківщину; якщо батьки накажуть діяти проти батьківщини, цього не маєш слухати, або якщо батьківщина накаже діяти проти бога, цього теж не маєш слухати” [5, с. 83].

Епоха Відродження, що почалася з Італії, дала світу Нікколо Макіавеллі (Machiavelli), першого філософа, що розглянув політичні цінності не як трансцендентні максими або божественні імперативи, надіслані людству зверху, а як інструментальні засоби утвердження влади. У відомому листі до свого друга Франческо Веторі, Макіавеллі говорить про сенс свого життя, яке полягає, зокрема, в тому, щоб досліджувати державу “так глибоко, як можна, даючи тлумачення, що таке княжіння, скільки існує його різновидів, як його здобувають, утримують і втрачають” [5, с. 134].

Н. Макіавеллі розглядав політичний світ як незмінний, де старі імперії через зміни цінностей, укорінені у звичаях, то піднімалися, то занепадали, однак людська сутність залишалася незмінною. Від індивідів, за його переконанням, слід очікувати радше поганого, якщо не змушувати їх до добра.

Тому “впорядкувач державного управління і законодавець мають виходити з того, що всі люди злі і, як тільки мають для цього нагоду, завжди йдуть за своєю злою натурою” [6, с. 56]. Безкінечні війни та державні перевороти феодально подрібненої Італії того часу виробили у Н. Макіавеллі стійке переконання, що в ієрархії цінностей держави найперше місце займає порядок і тривалість та стабільність державного устрою. На інших, дещо нижчих рівнях розташовані такі цінності, як свобода, богобоязливність (та її похідна – пошана до влади), доблесть (*virtù* як творчо-державницькі здібності) і слава. Найважливіше для державця, на думку Н. Макіавеллі, – “намагатися своїми вчинками створити собі славу великої людини, яка наділена видатним розумом... державець повинен також показати себе покровителем талантів... спонукати громадян спокійно займатися торгівлею, землеробством, ремеслами... створювати для народу свята і видовища... показувати собою приклад щедрості і великодушності... дотримуватися своєї гідності і величі, які мають бути властиві кожному його вчинку” [9, с. 262, 263].

Тривалість та стабільність держави у Н. Макіавеллі безпосередньо залежить від політичної довіри народу до правителя, оскільки найбільше, чого має боятися государ, – це презирство та ненависть підданих. Водночас безпосередньо в політичній боротьбі державець заради ефективності та успіху мусить діяти “найрізноманітнішими способами і переважно, найбезсовіснішими”. Політична боротьба у великого флорентійця, таким чином, виходить за межі суспільних політичних цінностей, віддаючи перевагу цінностям інструментального характеру, оскільки “державець має виявляти м’якість, вірність, людяність, сумління і благочестя, але, за потреби, вони мають перетворюватися на свою протилежність” [6, с. 48]. Це не заклик Н. Макіавеллі до політичного цинізму та відторгнення суспільних цінностей, це його відповідь на природу людської особистості: “Якби всі люди були добрими, всі ці приписи були б зайвими, але оскільки вони погані і не дотримуються вірності, ти [державець] також не маєш її дотримуватися”. Інструментального характеру в Макіавеллі набуває навіть релігія та її цінності, що можуть “сприяти покорі війська, злагоді в народі, присоромленню зла... і як страх Божий є причиною величі держави, так само його (страху) відсутність може стати причиною її занепаду” [6, с. 66].

Як зазначає Е. Шмідт, незважаючи на те, що Макіавеллі вільно чи невільно став першим видатним теоретиком, який дав поштовх до відокремлення політики та моралі, він насправді “відчував потребу і політичну волю шукати засоби і шляхи до розв’язання

політичної кризи, свого часу відчуваючи в серці велику тугу за імперською могутністю та тривалим примиренням суспільства, яке б привело до стану цілковитої душевної і духовної гармонії” [5, с. 142].

Вчення одного з “останніх гуманістів” Жана Бодена (Jean Bodin) Мак Рей назвав “можливо, найбільшим амбіційним синтезом політичного феномену, що здійснений з часів Аристотеля” [5, с. 202]. Політичний світ Ж. Бодена – єдине ціле, ієрархічний космос платонівського зразка з яскраво вираженим антропоцентричним характером. Людина є найвищою цінністю цього світу, відповідно до природних закономірностей. Наукова система Ж. Бодена досягає кульмінації у політичній науці, котра повинна створювати фактори упорядкування світу, здійснювати специфікацію істини і блага на вимоги соціального порядку та стабільності держави, які потрібно досягти й/або зберегти.

Ж. Боден проповідує циклічний погляд на історію й за допомогою історичних фактів намагається охопити закономірності світу, які визначають історичні зміни й ціннісні імперативи існування держав та цивілізацій. У його державі “мудра людина є мірою справедливості та істини”..., а “вище благо приватної особи – те саме, що й вище благо держави...”, то так і визначимо істинну вершину благополуччя та головну мету, до якої належить спрямовувати справедливе правління державою” [9, с. 277]. Суверенітет він називає головною цінністю держави, що “являє собою право управління із суверенною владою, розмаїттям господарств і тим, що в них є спільного... для того, щоб безбідно й щасливо жити” [5, с. 207]. Суверенітет, за Ж. Боденом, лежить в основі типології державного устрою: якщо суверенітетом володіє одна особа – це монархія, якщо весь народ – демократія, якщо менша частина народу – аристократія. Найкращим державним управлінням є найпоміркованіше врядування, яке гармонійно згуртовує всі соціальні групи або стани держави і залучає їх до уряду відповідно до їх потужності та значення для держави, в ідеальному варіанті мають поєднатися елементи монархічного, демократичного та аристократичного врядування.

В один ряд із суверенітетом філософ ставить політичну відповідальність та довіру. Адже “угода між державцем і його підданими є обопільною, вона взаємозобов’язує обидві сторони і державець у цьому випадку не вивиснується над підданими... відповідальність є обопільною – з одного боку, з метою дотримання природної справедливості, з іншого – довіра слову державця, якого він мусить дотримуватися навіть на шкоду собі, бо він є більшим гарантом довіри щодо всіх своїх підданих, аніж вони між собою” [5,

с. 209]. До ряду принципових політичних цінностей Ж. Боден зараховує також суспільну консолідацію та стабільність, оскільки роздробленість та громадянське протистояння, що може вилитися у громадянську війну, становить найбільшу внутрішню загрозу для існування держави.

Одним із перших, хто підняв на вершину ієрархії суспільно-політичних цінностей права людини, став Гуго Гроцій (Grotius), “батько сучасного природного права”, яке є “настільки незмінним, що навіть Бог не може його змінити” [3, книга I, 1; 10:5]. Г. Гроцій визначає солідарність як “прагнення до спокійного та керованого власним розсудом спілкування із собі подібними”, що знаходить своє уособлення в природних правах людини й остаточне завершення – в державі як “досконалому союзу”. Вихідною точкою його теорії є ідея солідарного людства під орудою “правдивого Бога”, яке підкоряється двом цінностям-принципам: природному праву як *dictatum rectae rationis* та міжнародному праву як *vinculum societatis humanae*.

Г. Гроцій вперше ставить на один правовий рівень індивіда та державу й на підставі цього з інституту прав людини виводить інститут міжнародного права. Головне завдання правової держави голландський філософ вбачає у звільненні релігійної сфери та традиційних моральних цінностей для особистої реалізації кожної особи. Держава має створити для цього всі необхідні передумови. Водночас Г. Гроцій особливу увагу приділяє такій політичній цінності, як “стабільність держави”, що навіть вимагає обмеження права на опір та революції: “оскільки суспільна користь вимагає, щоб забезпечувалася державна влада і була усунена загроза війни, то слід сприяти всім зусиллям, які допомагають цьому” [3, книга II, 4, 8:3,20].

IV. Висновки

Як висновки цієї розвідки слід зазначити, що від часів зародження політичної науки й до епохи Відродження для всіх мислителів різних часів і народів спільними ціннісними підвалинами існування та функціонування держави можна визначити:

- добро-благо громадян як вищий сенс існування держави;
- суспільно-договірний характер виникнення держави;
- природний характер прав і свобод громадян;
- пріоритет честі, доблесті й мудрості правителів ідеальної держави;
- стабільність політичного устрою, що забезпечується не тільки послідовністю державного курсу, а й розподілом влади;
- довір’я громадян до влади та держави в цілому.

За тисячоліття, що минули з того часу, у теорії та практиці сучасного державного управління зазначені цінності не втратили своєї актуальності та злободенності.

Література

1. Аристотель. Афинская полития. Государственное устройство афинян / РАН; Московский психолого-социальный ин-т; С.И. Радцига (пер. и примеч.). – 3-е изд., испр. – М. : Флинта, 2007. – 233 с.
2. Демократія: антологія / [упоряд. О. Проценко]. – К. : Смолоскип, 2005. – 1108 с.
3. Гроций Гуго. О праве войны и мира: Три книги, в которых объясняются естественное право и право народов, а также принципы публичного права / [пер. А.Л. Саккетти]. – М. : Ладомир, 1994. – 868 с.
4. Історія вчень про право і державу: хрестоматія для юрид. вузів і фак. / [уклад., заг. ред. проф., д. і. н. Г. Демиденко]. – 2-е вид., доп. і змін. – Х. : Легас, 2002. – 922 с.
5. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: пер з нім. – К. : Тандем, 2002. – 584 с.
6. Макиавелли Никколо. Государь; Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / [пер. с итал. Г. Муравьева, Р. Хлодовский]. – СПб. : Азбука-классика, 2007. – 271 с.
7. Платон. Держава / [пер. з давньогр. Д. Коваль]. – К.: Основи, 2005. – 356 с.
8. Платон, Аристотель. Политика: Наука об управлении государством: [сборник]. – М. : Эксмо, 2003. – 860 с.
9. Філософія політики: хрестоматія: у 4 т. [авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко та ін.]. – К. : Знання України, 2003. – Т. 1. – 364 с.

УДК 322

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Рябко І.В.

аспірант Класичного приватного університету

Annotation

In this article the problems of unity of the secular and church right in a legal regulation are investigated. Traditions and innovations in these relations are designated. The historical aspect of different models of the legal relations is analysed. The comparative analysis of concept of the church right by Orthodox and Catholic church is presented. The system of the dialectic cooperation and relations between the State and the Orthodox church in a democratic society is offered.

Анотація

У статті досліджено проблеми узгодження світського і церковного права у правовому механізмі. Визначено традиції та новації в цих взаємовідносинах. Проаналізовано історичний аспект різних моделей правових взаємовідносин. Наведено порівняльний аналіз поняття церковного права католицькою і православною церквами. Запропоновано систему діалектичних взаємодій і взаємозв'язків між державою і православною церквою в демократичному суспільстві.

Ключові слова

Державне управління, церковне право, канон, правова система, соціальні інститути, демократичне суспільство.

І. Вступ

У будь-якій державі, яким би не був її уклад, існують основні закони, згідно з якими здійснюється керівництво цією державою і

дотримання яких – обов'язок кожного громадянина. У всіх соціальних інститутах є норми, обов'язкові для дотримання і сформульовані у вигляді клятви: в армії – присяга на вірність Батьківщині, у медицині – клятва Гіппократа тощо. Їхнє дотримання має не тільки морально-етичне значення. Адже той, хто їх порушив, несе і кримінальну відповідальність, відповідно до законів суспільства, у якому живе. Церква також має свої правила-канони, якими в церковному житті повинні керуватися єпископи, священники, монахи і миряни. Без церковного законодавства порушується вся церковна дисципліна, що справляє негативний вплив на інститут церкви. Держава, у свою чергу, має свою законодавчу базу, яка регулює всі аспекти життя в суспільстві. Взаємоповага держави до церковного права і церкви до державних законів є запорукою їх гармонійного співіснування. Принципи церковного канонів, як правило, мало беруться до уваги в законотворчій діяльності держави, що спричиняє зростання напруженості в їх відносинах. У науці державного управління церковне право малодосліджене. В богословських науках церковне право більш детально вивчалось й аналізувалось. Його досліджували такі вчені-каноністи, як В. Циплін, Н. Суворов, О. Павлов, П. Люр'є, та ін.